ŠKÁLA GENTLEMANTSVÍ

Aneta Čermáková, Barbora Jansová, Karolína Martinková, Sabina Richterová, Natálie Wollerová

Dnešní společnost prochází velkými změnami, co se vztahů žena-muž týče. I přesto ale existují nějaké stereotypní představy o správném chování a jednání mužů a žen. Jednou z těchto představ je právě gentlemanské chování (Curran D. J. & Renzetti, M., 2003). Stále častěji se v časopisech, ale i odborných knihách objevují názory, že je v současnosti v západním světě těžší být mužem, než být ženou. Svůj podíl na tom má například také extrémní pojetí emancipace a obviňování mužů ze sexismu. Neberme toto téma lehkou váhu. Ale v dnešní společnosti se můžeme setkat s tím, že podržení dveří či poklona kolegyni, je chápáno div ne jako sexuální harašení. Mluvíme samozřejmě o extrémních postojích, ale i ty se v každé společnosti nachází (Smejkal & Schelová Bachrachová, 2011). Mohli bychom říci, že v dnešní době rovnosti pohlaví a emancipace žen, je gentlemanství, jak ho známe, na ústupu. Je tomu ale skutečně tak?

Česká ikona gentlemanství Ladislav Špaček uvádí, že pojem „gentleman“ nemá jednoznačnou definici, nýbrž je velice komplexní. *„Zahrnuje společenské chování, zdvořilost, galantnost, eleganci v oblékání, společenské postavení, respekt okolí.“* Zároveň však uvádí, že oproti dnešní době býval tento pojem jasněji definovaný. Nyní podle něj *„z ulic měst mizí elegance, podle které jste gentlemana poznali z dálky, místo plášťů se nosí péřovky, místo aktovek batohy.“*

Výzkumná agentura SC&C uskutečnila v roce 2015 výzkum týkající se právě gentlemanství v dnešní době. Sběr dat byl realizován pomocí on-line dotazníků a výzkum celkem zahrnoval 507 respondentů starších 18 let. Respondenti měli například uvést charakteristické rysy gentlemana. Nejčastější odpovědí byla úcta k ženám, kterou uvedlo 30 % dotazovaných. Další v pořadí pak byly elementární slušnost, ochota, pozornost a na posledním místě čestnost. Na dotaz proč gentlemanů ubývá byl nejčastější odpovědí chybějící dominantní mužský vzor gentlemana, který by tyto hodnoty předával budoucím generacím. Zajímavostí související s naším prvním odstavcem je, že 35 % dotazovaných mužů uvedlo, že se jako gentlemani nechovají z toho důvodu, že jim k tomu ženy nedávají prostor (SC&C market research, 2015).

Je pozoruhodné, že na základě literatury a výše zmíněného výzkumu můžeme vidět, že úbytek gentlemanského chování nevnímají pouze ženy či starší generace. Nýbrž i muži sami, nehledě na věk. Naše škála slouží ke zmapování právě gentlemanského chování v dnešní době napříč generacemi. Je skutečně tolik na ústupu, jak se zdá?

Tvorba položek

Tvorba položek vyplývala ze tří kritérií, která by měl podle nás i odborné literatury splňovat každý gentleman. Mezi hlavní kritéria patří a) Vzhled a úprava vzhledu b) Slušné vychování c) Mravnost d) Etiketa (jednotlivá pravidla). Původní sadu výroků jsme postupně redukovaly tak, aby byly zachovány původní facety, dokud délka testu nedosáhla 20 položek.
Všechny položky jsou psány formou oznamovacích vět v první osobě. Respondent u každého tvrzení volí, zda s tvrzením souhlasí, z možností
určitě ne – spíše ne – nevím – spíše ano – určitě ano.

Stupně jsou bodovány od 1 do 5 bodů, kde u většiny položek má úplný souhlas hodnotu 5, s výjimkou šesti položek, které jsou kódované reverzně, tedy 5 bodům odpovídá úplný nesouhlas.

V užším výběru zbyly položky následujícího znění:

1. Nevidím nic špatného na tom, když za muže na schůzce zaplatí žena.
2. V rozhovoru se ženou se vyhýbám tématům, která by ji mohla uvést do rozpaků.
3. Myslím si, že dvoření se ženám, je přežitek ze staré doby.
4. Doprovodit ženu po schůzce domů chápu jako nutnost.
5. Nemyslím si, že bych měl v tramvaji pustit sednout každou ženu.
6. Rád dělám zdvořilostní gesta jako je podržení dveří.
7. Nemyslím si, že bych na každou schůzku se ženou měl chodit perfektně upravený.
8. Když si potřebuji kýchnout, otočím se k ženě zády a zakryji si ústa rukou či kapesníkem
9. Nemám problém vtipkovat o vzhledu ženy, která se mi příliš nelíbí.
10. Chovám se zdvořile ke všem ženám bez ohledu na věk či atraktivitu.
11. Když jsem na schůzce se ženou, klidně se ohlédnu za jinou atraktivní ženou.
12. Pokud vidím, že je žena v nepříjemné situaci, mám potřebu se ji zastat nehledě na to, zda ji znám.
13. Někdy se stane, že si ve společnosti ženy hlasitě říhnu.
14. Na schůzce nejdříve usadím ženu, teprve pak usedám já.
15. Pokud se žena urazí, když o ní zavtipkuji, je to tím, že nemá dobrý smysl pro humor.
16. Nikdy nenaléhám na ženu, co se fyzického kontaktu týče.
17. Neomluvím se, když mi při konverzaci se ženou ujede vulgarismus.
18. Pokládám za samozřejmost se před schůzkou se ženou navonět.
19. Pokud přijdu na schůzku se ženou o pár minut později, nic se neděje.
20. Přijde mi nevhodné dívat se do telefonu během rozhovoru se ženou.

Výzkumný a standardizační soubor

Pro výběr položek, které přináší relevantní informace a pro jejich zařazení do subškál jsme výše uvedenou sadu 20 položek administrovaly rozsáhlému souboru respondentů. Testování bylo realizována v prostředí online platformy. Respondenti byli oslovováni prostřednictvím sociálních sítí, jde tedy o příležitostný výběr.

Celkově byl test vyplněn 250 respondenty. Při bližší kontrole bylo, ale nalezeno 78 protokolů, které nesly stopy nedbalého vyplnění (například škálu vyplňovaly ženy, která byla zacílena na muže).

Udaný věk respondentů se pohyboval v rozmezí od 15 do 70 let, většina respondentů nicméně spadá do úzkého intervalu po 21. roku života (kvantily věku jsou 21 a 35). Jen málo záznamů.
Vzhledem k tomu, že naše škála se zaměřovala pouze na mužskou populaci, vyřadily jsme všechny odpovědi uvedené ženami. Takto upravený soubor čítal 171 respondentů. Průměrný věk respondenta činil 29,48 let se směrodatnou odchylkou 10,49 roku.

Popisovaný soubor o 171 respondentech byl použit jak k výběru testových položek, tak i ke zkoumání vlastností vytvořeného testu a výpočtu norem.

Faktorová struktura inventáře a výběr funkčních položek

Původní set 20 testových položek byl podroben exploratorní faktorové analýze (EFA). Pro výpočet byla použita matice Pearsonových korelačních koeficientů, odhady byly stanoveny metodou hlavních komponent. Sutinový graf na obrázku 1 naznačuje možnou přítomnost více faktorů.

Obrázek 1: Sutinový graf pro 20 položek

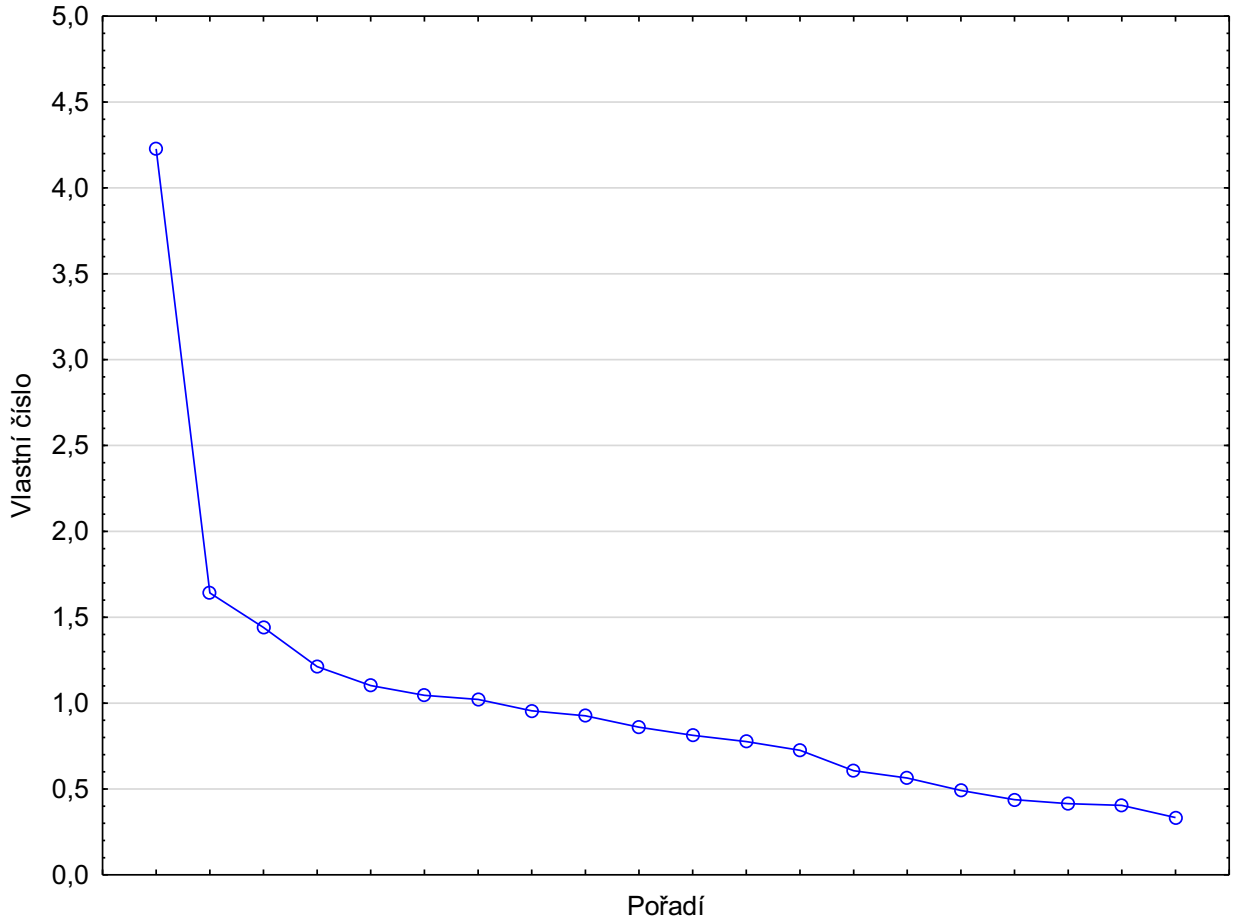

Z obrázku je patrný dominantní hlavní faktor můžou zde však existovat až čtyři další faktory v případě, že pro rozhodnutí použijeme pravidlo vlastního čísla většího než 1. Postupně jsme vyzkoušeli jednofaktorové, dvoufaktorové a třífaktorové řešení. Nejlépe interpretovatelné výsledky přineslo dvoufaktorové řešení. Faktorové náboje a komunality položek shrnuje tabulka číslo 1.

1: Faktorové náboje získané metodou hlavních komponent na 20 položkách

Pol.	Faktor 1	Faktor 2	Komunalita	Subškála	Zkrácené znění
1	-0,03	**0,52**	0,20	2	Platí žena
2	0,21	0,46	0,29		Uvést ženu do rozpaků
3	0,01	0,37	0,19		Dvoření jako přežitek
4	**0,53**	0,29	0,33	1	Nutnost doprovázet ženu domů
5	0,03	**0,53**	0,24	2	Pustit ženu sednout v tramvaji
6	0,37	0,01	0,28		Gesta
7	0,06	**0,52**	0,25	2	Chodit perfektně upravený
8	**0,62**	0,07	0,35	1	Zakrýt si ústa při kýchnutí
9	0,10	**0,64**	0,33	2	Vtipkovat o vzhledu ženy
10	**0,58**	0,08	0,34	1	Zdvořilé chování k ženám
11	0,26	**0,52**	0,34	2	Ohlédnutí za jinou
12	0,48	0,08	0,24		Zastání se ženy
13	0,40	0,36	0,29		Říhnutí ve společnosti ženy
14	**0,63**	0,12	0,41	1	Nejprve usadím ženu
15	0,06	**0,53**	0,29	2	Vtipkování o ženě
16	**0,45**	0,02	0,21	1	Nenaléhání
17	0,35	0,46	0,33	2	Omluva za vulgarismy
18	**0,53**	0,04	0,28	1	Navonět se
19	0,26	0,46	0,28	2	Omluva za zpoždění
20	**0,53**	0,19	0,31	1	Používání telefonu

První nalezený faktor, který je svázán s největším počtem položek, jsme označili jako mravnost. Nejvyšší náboj zde má položka č. 14 (0,63*) „Na schůzce nejprve usadím ženu, teprve pak usedám já.“* nebo položka č. 8 (0,62) *„Když si potřebuji kýchnout, otočím k ženě zády a zakryji si ústa rukou či kapesníkem.“* Druhý faktor jsme označili jako zdvořilost. Položky, které jej sytí skórovaly reverzně. Sytí jej například položka č. 9 (0,64) *„Nemám problém vtipkovat o vzhledu ženy, která se mi příliš nelíbí.“* nebo položka číslo 5 (0,53) *„Nemyslím si, že bych měl v tramvaji pustit sednout každou ženu.“* Problematická by mohla být položka č.13 „Neomluvím se, když mi při konverzaci se ženou ujede vulgarismus.“ která sytí oba faktory téměř vyrovnaně.

Testové škály výpočet hrubého skóru

Identifikovaly jsme 2 subškály, které jsme pojmenovaly jako mravnost (F2) a zdvořilost (F1). Mravnost indikuje přítomnost slušného chování na schůzce se ženou a zdvořilost je škála, která indikuje způsob jednání a vystupování, který vyžaduje úctu a respekt k druhým.

Tabulka 2: Subškály jejich popisy a položky inventáře

Položka	Znění položky
Mravnost – škála indikuje přítomnost slušného chování na schůzce se ženou.	
8	*Když si potřebuji kýchnout, otočím se k ženě zády a zakryji si ústa*
10	*Chovám se zdvořile ke všem ženám bez ohledu na věk či atraktivitu.*
14	*Na schůzce nejdříve usadím ženu, teprve pak usedám já.*
20	*Přijde mi nevhodné dívat se do telefonu během rozhovoru se ženou.*
4	*Doprovodit ženu po schůzce domů, chápu jako nutnost.*
18	*Pokládám za samozřejmost se před schůzkou se ženou navonět.*
Zdvořilost – škála, která indikuje způsob jednání a vystupování, který vyžaduje úctu a respekt k druhým	
9*	*Nemám problém vtipkovat o vzhledu ženy, která se mi příliš nelíbí.*
5*	*Nemyslím si, že bych měl v tramvaji pustit sednout každou ženu.*
15*	*Pokud se žena urazí, když o ní za vtipkuji, je to tím, že nemá dobrý smysl pro humor.*
1*	*Nevidím nic špatného na tom, když za muže na schůzce zaplatí žena.*
7*	*Nemyslím si, že bych měl na schůzku chodit perfektně upravený.*
11*	*Když jsem na schůzce se ženou, klidně se ohlédnu za jinou atraktivní ženou.*

Pozn.: Položky označené * jsou skórovány reverzně.

Hrubý skór subškál se počítá jako součet bodů, které respondent získal za odpovědi na jednotlivé položky, kdy úplný souhlas je skórován 5 body a úplný nesouhlas 1. Některé položky jsou položeny inverzně, tudíž skórovaly naopak. Inverzní položky jsou rovnoměrně rozprostřeny napříč celým testem. Jde o všechny liché položky-konkrétně 1,5,7,9,11, 15 které spadají do subškály zdvořilost. Jelikož je zdvořilost tvořena pouze inverzními položkami, je ohrožena funkčnost škály.

Obě dvě subškály se pak skládají do celkové škály gentlemanství, na které je tedy možné získat 12 až 60 bodů.

Důkazy o reliabilitě metody

Vnitřní konzistence

Pro zjištění reliability jednotlivých subškál i celkové škály jsme použili Cronbachův koeficient alfa. Vnitřní konzistence celkové škály dosahuje hodnoty 0,71, konzistence subškál po řadě 0,68 a 0,61 (podrobněji viz tabulka 4).

Jak je patrné, reliabilita obou škál se pohybuje pod hodnotou 0,7. Reliabilitu tedy není možné označit za úplně uspokojivou, nicméně ji můžeme označit minimálně za použitelnou. Podrobněji můžeme prozkoumat chování jednotlivých položek a ověřit, jestli některá z nich nepoškozuje reliabilitu škály případně subškály. Tento přehled znázorňuje tabulka 3.

Tabulka 3: Popisné charakteristiky jednotlivých položek

Položka	M	SD	R_{celek}	$R_{subškála}$
1	3,17	1,46	0,25	0,29
5	3,11	1,54	0,27	0,29
7	2,80	1,40	0,30	0,29
9	2,57	1,32	0,44	0,48
11	2,50	1,31	0,46	0,40
15	2,95	1,25	0,28	0,31
4	1,95	1,08	0,49	0,45
8	1,95	1,13	0,32	0,46
10	1,80	0,99	0,33	0,34
14	2,12	1,20	0,40	0,46
18	1,71	1,10	0,29	0,36
20	1,96	1,20	0,34	0,40

Pozn.: Sloupec R_{celek} obsahuje korelační koeficient položky a součtu zbývajících 12 položek. Sloupec $R_{subškála}$ obsahuje korelační koeficient položky a součtu zbývajících položek dané subškály.

Stabilita v čase

Část výzkumného souboru byla požádána, aby předloženou škálu vyplnili po čase ještě jednou. Na tuto výzvu zareagovalo 21 respondentů. Po vyřazení dle stejného klíče, jaký byl použit při čištění celého souboru, zbylo 18 mužů. Vyřazeny byly 3 ženy, které znovu vyplnily test. Časový odstup obou administrací se pohyboval mezi 7 a 26 dny, medián 8 dnů. Nalezené hodnoty test-retest reliability obsahuje tabulka 4.

Tabulka 4: Vnitřní konzistence, stabilita v čase a další deskriptivní statistiky škál inventáře

Škála	Počet pol.	M	SD	Šikmost	Stabilita v čase	Vnitřní konzist.	Chyba měření
Mravnost	6	11,49	4,17	1,14	0,56	0,68	2,36
Zdvořilost	6	17,1	4,81	0,37	0,71	0,61	3,00
Celkový skór	12	28,59	7,34	0,57	0,32	0,71	3,95

Nalezená stabilita celkové škály v čase není přijatelná, dílčí subškály však dosahují vyšší stability v čase.

Důkazy o validitě metody

Kriteriální validita metody

Vedle samotné škály jsme položily respondentům validační otázku. *„Představte si, že jdete na večeři se ženou. Stručně popište, jak bude vaše schůzka probíhat od bodu setkání po moment, kdy vám číšník donese jídlo.“* Na otázku buď mohli respondenti odpovědět nebo nemuseli, tím pádem nám na otázku odpovědělo jen 91 respondentů.

Validitu jsme hodnotily tak, že jsme daly každé kvalitativní odpovědi respondenta známku od 1 do 4 a poté jsme pomocí sumy vypočítaly hrubý skór našeho hodnocení, který jsme následně srovnaly s hrubým skórem respondentů, kteří nám na validační otázku odpověděli. Validitu jsme určovaly pomocí Spearmanova korelačního koeficientu. Hodnota Spearmanova R dosáhla 0,08. P-hodnota nedosáhla signifikantní hodnoty(p=0,469). Z výsledků je patrné, že naše validizační kritérium nebylo zvoleno správně.

Tabulka 5. Spearmanův korelační koeficient a validita

N	Spearman R	t (N-2)	p hodnota
91	0,08	0,73	0,47

Faktorová validita

V naší škále přemýšlíme nad tím, jak se muži ve společně chovají a specifikovaly jsme to na dvě subškály, faktory, mravnost a zdvořilost. Náš předpoklad byl takový, že když budou muži skórovat výš na subškále obou faktorů, tak budou i více gentlemanští.

Pro ověření tohoto předpokladu jsme s pomocí metody hlavních komponent získali faktorové náboje. Dvoufaktorové řešení s rotací VARIMAX obsahuje tabulka 6.

Tabulka 6: Faktorové zátěže

Položka	Mravnost	Zdvořilost	Komunalita
1	0,00	**0,54**	0,30
5	0,03	**0,53**	0,28
7	0,14	**0,47**	0,24
9	0,15	**0,69**	0,49
11	0,29	**0,58**	0,43
15	0,01	**0,59**	0,35
4	**0,56**	0,33	0,43
8	**0,72**	-0,05	0,52
10	**0,53**	0,14	0,30
14	**0,65**	0,13	0,44
18	**0,60**	-0,02	0,37
20	**0,58**	0,14	0,35
Vysvětlený rozptyl:	24,89 %	12,46 %	37,35 %

Pozn.: Faktorové náboje v absolutní hodnotě menší než 0,35 jsou vytištěny šedě.

Výsledky faktorové analýzy poměrně věrně kopírují náš záměr. Výtku bychom mohly mít k položce č.5 a 7, jejichž komunality nečítají ani 30%. Jako naopak povedenou položku bychom mohly hodnotit položku č. 8, jejíž komunalita přesahuje 50% a také nejvíce sytí faktor Mravnost. V rámci faktoru Zdvořilosti se ukazuje jako nejvýraznější položka č.9.

Orientační normy

Jelikož náš soubor je omezen pouze na muže, nemohly jsme pohlaví použít jako faktor pro tvorbu norem. Proto jsme se zaměřily na věk jako naše hlavní hledisko pro tvorbu norem. Tabulka 7 shrnuje rozdělení do věkových kategorií, se kterými jsme pracovaly. Bohužel kategorie nejsou dostatečně naplněny respondenty natolik, aby se z nich daly zpracovat normy. Z tabulky můžeme vyčíst, že všechny věkové kategorie skórují podobně. Z důvodu malého nasycení kategorií však tyto výsledky nemůžeme považovat za určující.

Tabulka 7: Přehled dle věkových kategorií

Věková kategorie	Počet respondentů	Průměr	Směrodatná odchylka
15-20	22	27	5,3
21-30	104	28,1	7,8
31-40	13	28,1	7,4
41-50	23	27,2	6,5
50+	9	29,3	7,2

Pro tvorbu norem jsme použili nelineární „plošnou“ transformaci, kdy byly hodnoty hrubého skóru u mužů převedeny na percentil a následně byly tyto percentily převedeny s pomocí kvantilu normálního rozdělení na Z-skór. Ten jsme pak upravili do podoby staninu, které jsou vhodné pro komunikaci výsledků. Důvodem volby nelineární transformace je především kratší dotazník. Staninové normy shrnuje tabulka 7.

Tabulka 8: Staninové normy

Staniny	Mravnost	Zdvořilost	Celková škála
1	6	6-9	13-17
2	7	10-11	18-21
3	8	12-14	22-23
4	9-10	15	24-26
5	11	16-18	27-30
6	12-15	19-21	31-34
7	16-17	22-23	35-39
8	18-20	24-27	40-42
9	21-30	28-30	43-56

Zhodnocení metody

Výše představená škála gentlemanství je krátkým nástrojem, který má hodnotit vztah mužů ke gentlemanství. Reliabilita vnitřní konzistence je uspokojivá. Stabilita v čase se ovšem ukázala jako poměrně slabá, existují proto pochyby o tom, že tento nástroj měří stabilní rys osobnosti.

Z důkazů o validitě vyplývá, že formulace validizačního kritéria nebyla zrovna šťastná, jelikož p-hodnota u Spearmanova korelačního koeficinentu dosáhla velmi nízké hodnoty korelace

Tvorbu celého nástroje dle našeho názoru považujeme za zdařilou. Respondenti, zdá se, rozuměli tvrzením a neměli potíže s odpovídáním. Toto dokládá skutečnost, že v poznámkách chyběly stížnosti na srozumitelnost škály.

Použitá literatura

Curran D. J. & Renzetti, M. (2003). *Ženy, muži a společnost.* Praha: Karolinum

SC&C market research (2015). *Kdo je dnes gentleman?* Získáno 18.12. z: https://scac.cz/wp-content/uploads/2019/04/GENTLEMAN_2-compressed.pdf

Smejkal, V. & Schelová Bachrachová H. (2011). *Velký lexikon společenského chování.* Praha: Grada